

ELILLANÓ
LÉLEKZET

ELILLANÓ
LÉLEKZET

PAUL KALANITHI

Casparus Kiadó

A fordítás az alábbi kiadás alapján készült:
Paul Kalanithi: *When Breath becomes air*
Copyright © 2016 Corcovado, Inc.
Foreword Copyright © 2016 by Abraham Vergese
All rights reserved.

Published in the United States by Random House, an imprint and
division of Penguin and Random House LLC, New York
Individual photo credit to Norbert Von Groeben.
Family photo credit to Suszi Lurie McFadden.
A fordítás és a kiadás a kiadó engedélyével történt.

A fordítás és a magyar változat © Casparus Kiadó Kft. 2016
Minden jog fenntartva.

Casparus Kiadó Kft.
casparus.hu
facebook.com/casparus.hu

A könyv a kiadó írásos engedélye nélkül sem egészében, sem részleteiben
nem sokszorosítható vagy közölhető, semmilyen formában és értelemben,
elektronikus vagy mechanikus módon, beleértve a nyilvános előadást vagy
tanfolyamot, a hangoskönyvet, bármilyen internetes közlést,
a fénymásolást, a rögzítést, vagy az információörögzítés bármilyen formáját.

Első kiadás

Fordította: Guti Eszter
Szerkesztette: Balázs Árpád
Korrektor: Kohuth Galla Ágnes
Tördelés: Tóth Klára
Borító: Nagy Gábor
Felelős kiadó: Korcsmáros Gábor

Nyomta: Gyomai Kner Nyomda Zrt.
ISBN 978-615-80434-5-8

A könyvben leírtak Dr. Kalanithi emlékein, megtörtént eseményeken alapulnak. A páciensek neveit azonban megváltoztattuk, vagy nem is említjük, továbbá minden más, azonosítást lehetővé tevő részletet is megváltoztattunk – mint például a páciens korát, nemét, etnikumát, foglalkozását, családi viszonyait, lakhelyét, kórtörténetét és/vagy diagnózisát. Egyetlen kivételtől eltekintve Dr. Kalanithi barátai, kollégái és kezelőorvosai sem a saját nevükön szerepelnek. A történetben szereplő személyek nevét és az azonosításukra szolgáló egyéb információkat tehát a szerző megváltoztatta, de ha ennek ellenére bármilyen hasonlóság fedezhető fel a szereplők, és élő, vagy elhunyt valós személyek között, akkor ez pusztán a véletlen műve.

Cadynek

„Keresed a halálban, hogy mi az élet,
Csak levegő az, sóhajként hagy el téged.
Új nevek jönnek, régiek tűnnek el,
Az idő csak a testtel végez, nem a lelkünkkel.
Olvasó! Ne feledd, míg itt vagy, az idő
Csak lépés az öröklétbe, mely egyre nő!”

Fulke Greville, Brooke bárója, Caelica 83¹

ELŐSZÓ

Abraham Verghese

Ahogy ezeket a sorokat írom, eszembe jut, hogy erre az előszóra inkább utószóként kéne gondolni. Mert ha Paul Kalanithiről van szó, az idő fogalma kifordul magából. Először is – vagy inkább végezetül –, Pault csak a halála után ismertem meg. (Nézzék el nekem a csavaros mondatokat.) Igazán közelről akkor ismertem meg, mikor már megszűnt létezni.

A Stanfordon találkoztam vele egy emlékezetes délutánon 2014 februárjának elején. Nem sokkal azelőtt jelent meg a New York Times-ban *Mennyi időm van még hátra?* című cikke, mely nagy visszhangot

váltott ki az olvasókból. A következő napokban a cikk logaritmikusan terjedt. (Fertőző betegségek specialistája vagyok, kérem, nézzék el nekem, hogy nem használom a „vírusszerűen” szót metaforaként.) Ezután keresett meg engem, hogy beszéljünk. Tanácsot kért irodalmi ügynökökkel, szerkesztőkkel a könyvkiadás folyamatával kapcsolatban, mert könyvet szeretett volna írni, ezt a könyvet, melyet most Önök a kezükben tartanak. Emlékszem, ahogy a Nap sugarai a magnóliafa lombján keresztül beszűrődtek az irodába és megvilágították a jelenetet: Paul előttem ült, szép kezét nyugodtan tartva, arcán prófétai szakállal – és engem nézett. Emlékeimben Vermeer festményeihez hasonlít ez a kép, mely a camera obscura élességével vetült a retinámra, és rémlik, ahogy figyelmeztettem magam: *Emlékezned kell erre a pillanatra*, mert értékes. És azért is, mert Paul diagnózisának tudatában nem csak az ő halandóságával szembesültem, hanem a sajátommal is.

Sok mindenről beszélgettünk azon a délutánon. Végzős idegsebész rezidens volt, ami azt jelentette, hogy valószínűleg már keresztezték egymást az útjaink, de egy olyan pácienset sem tudtunk felidézni, akit

közösen kezeltünk volna. Elmesélte, hogy a Stanford angol és biológia szakra járt, majd angol irodalom mesterképzésen folytatta. Beszélgettünk az írás és olvasás iránti szenvedélyéről, mely az egész életét áthatotta. Rádöbbsentem, hogy könnyen válhatott volna belőle irodalomprofesszor is – és volt is az életében egy szakasz, amikor úgy tűnt, ez lesz a jövője. De aztán a damaszkuszi úton megvilágosodó névrokonához hasonlóan Paul is ráérezett igazi hivatására. Orvos lett, de nem adta fel azt az álmát sem, hogy valamilyen formában visszatérjen az irodalomhoz. Egy könyv, talán. Egy napon. Úgy hitte, van még ideje, és miért is ne lett volna? Most mégis az idő volt az, amiből oly kevés maradt neki.

Emlékszem fintorszerű, szelíd mosolyára, mely némi csibészséget is rejtett, bár az arca sovány és nyúzott volt. Megtépázta már a rák, de jól reagált egy új biológiai terápiára, ezért képes volt kissé előre tekinteni. Azt is elmesélte, hogy az orvosin először pszichiáternek készült, majd végül beleszeretett az idegsebészetbe. De több volt ez, mint az agy rejtélyei iránti szerelem, vagy az afölötti elégedettség, hogy kézügyességét bámulatos cselekedetek véghezvitelére iskolázhatta – szeretet és együttérzés volt

ez a szenvedők és fájdalmaik iránt, melyek hordozásában segíthetett. Nem hiszem, hogy ő maga, talán inkább a hozzá beosztott tanítványaim beszéltek nekem arról, hogy milyen szilárdan hitt munkájának morális dimenziójában. És beszélgettünk a haldoklásáról is.

A találkozó után e-mailben tartottuk a kapcsolatot, de többé nem láttuk egymást. Nemcsak azért, mert elvesztem a határidők és feladatok dzsungelében, hanem azért is, mert komolyan éreztem a súlyát annak, hogy tisztelnem kell az idejét. Paulon múlt, hogy akart-e találkozni. Úgy éreztem, hogy egy új barátsággal járó kötelezettség lett volna az utolsó dolog, amire akkor szüksége volt. Ennek ellenére sokat gondoltam rá és a feleségére. Meg akartam kérdezni, vajon ír-e? Talál-e rá időt? Jómagam is évenként keresztül küszködtem, hogy orvosi elfoglaltságaim mellett időt tudjak szakítani az írásra. El akartam mesélni Paulnak, hogy egyszer egy híres író ezen az örök problémán keseregve azt mondta nekem: „Ha idegsebész lennék és bejelenteném a vendégeimnek, hogy itt kell hagynom őket egy sürgős koponyafeltárás miatt, senki nem szólna egy szót sem. De ha azzal érvelnék, hogy fel kell mennem az emeletre *írni...*”

Vajon Paul viccesnek találta volna ezt? Ő végül is megtehetette volna, hogy a koponyafeltáráásra hivatkozik! Hihető lett volna! És mehetett volna írni.

Míg Paul ezt a könyvet írta, megjelent egy rövid, nagyszerű esszéje a Stanford Medicine folyóiratban, egy olyan számban, mely az idő fogalma köré szerveződött. Nekem is volt egy esszém ugyanebben a számban, ráadásul az övével szemközti oldalon, bár csak akkor tudtam meg, hogy ő is írt, mikor már a kezemben tartottam az újságot. Szavait olvasva már másodszor, de ezúttal mélyebben éreztem azt, amit már a New York Times-ban szereplő írásában is megcsillogtatott: Paul egyszerűen lenyűgözően írt. Bármiről írhatott volna, hiszen az ő fogalmazásában minden ugyanolyan erőteljesnek hatott. De nem akármiről írt, hanem az időről, és arról, hogy mit jelent számára az idő így, a betegsége tudatában. Ez pedig hihetetlenül megrendítővé tette az egészet.

De van itt valami, amire vissza kell térnem: *Paul prózája felejthetetlen volt.* Tollából kincs született.

Újra és újra elolvastam az esszét, hogy rájőjjek, mit is alkotott Paul. Először zenei volt. Szinte prózavers, mely Galway Kinnellre emlékeztetett. (Hogy tőle idézzek,

íme pár sor egy versből, melyet egy Iowa City-beli könyvesboltban olvasott fel, egyszor sem pillantva a papírra:

[If one day it happens / you find yourself with someone you love / in a café at one end / of the Pont Mirabeau, at the zinc bar / where wine stands in upward opening glasses . . .]. De más íz is érződött benne, valami ősi, még a jazzbárok ideje előttről. Végül pár nap múlva jöttem rá, mi is az, amikor ismét elővettem az esszét: Paul írása Thomas Browne-ra emlékeztetett. Thomas Browne 1642-ben, az akkori archaikus nyelvezetet és helyesírást használva írta *Religio Medici* című értekezését. Fiatal orvosként megszállottja voltam ennek a könyvnek, akár egy ifjú farmer, aki makacsul le akarja csapolni a mocsarat, amit az apjának nem sikerült. Meddő igyekezet volt, ám én elszántan próbáltam felfedni a titkait, frusztráltan félrehajítva, majd újra nekikezdve. Nem voltam biztos benne, hogy tartogat nekem valamit, mégis, ahogy hangosan kimondtam a szavakat, azt éreztem, igen. Azt is éreztem, hogy híján vagyok annak a sarkalatos érzékelésmódnak, mely kibontotta volna előttem a betűk énekének értelmét. Homályos maradt, akár-hogy is próbálkoztam.

„Miért?” – kérdezik most? Miért voltam ilyen kitartó?
Kit érdekel a *Religio Medici*?

William Osler, a példaképemet nagyon is érdekelte. Oslerben a modern orvostudomány atyját tisztelhetjük, 1919-ben halt meg. Neki a kedvence volt ez a könyv, az éjjeliszekrényén tartotta. Azt kérte, a *Religio Medici* egy példányával temessék el. Majd' beleöszültem, de nem jöttem rá, mit látott benne Osler. Aztán végül, sok próbálkozás és néhány évtized után a könyv felfedte magát nekem (segített az új kiadások modern helyesírása is). Mint rájöttem, az volt a trükk, hogy hangosan kell felolvasni, így a belső ritmus rögtön megragad: „Magunkban hordozzuk a csodákat, melyeket magunkon kívül keresünk: egész Afrika és minden kincse bennünk van, merész és kalandvágyó természetünket tanulmányozva a bölcs egy forrásból táplálkozhat, míg mások hasztalan munkálkodnak a végtelenül széttöredezett ismeretekért.” Ha Paul könyvének a végére érnek, olvassák fel hangosan a hasonlóan hosszú utolsó mondatot, és szinte ütemre fog mozogni a lábuk... ahogy Browne-nál is. Szerintem Paul Browne reinkarnációja volt. (Vagy, ha azt vesszük, hogy az idő előrehaladása csak illúzió, Browne volt

Paul Kalanithi reinkarnációja. Igen, az ember nem győzi kapkodni a fejét.)

Aztán Paul meghalt. Részt vettem a búcsúztatóján a stanfordi templomban, ami egy csodálatos épület, gyakran járok oda, mikor üres, élvezem a csendet, a fényeket, és mindig megújulva jövök ki. Ez alkalommal a templom tömve volt. Az egyik sor szélén ültem és hallgattam a megindító és helyenként elfúló hangon előadott történeteket Paulról a legközelebbi barátai, lelkipásztora és testvére tolmácsolásában. Igen, Paul elment közülünk, mégis furcsa módon úgy éreztem, kezdem jobban megismerni, mint amennyire a találkozásunkkor, vagy az esszéi révén ismertem. Testet öltött a történetek által, ott a stanfordi templomban, mely óriási kupolájával méltó hely volt arra, hogy emlékezzünk a férfirra, akinek a teste már a földben nyugodott, mégis kézzel foghatóan *jelen* volt. Testet öltött bájos feleségében és kislányában is, gyászoló szüleiben és testvéreiben, barátok, kollégák, korábbi betegek seregeinek arcában, melyek megtöltötték a teret, és ott volt később a fogadáson is, kint a szabad ég alatt, ahol olyan sokan gyűltek össze a tiszteletére. Az arcokon azt láttam, hogy nyugodtak és mosolygósak,

mint akik lélekmelengető élményt éltek át a templomban. Talán az én arcom is ilyen volt. Tartalommal telt meg az egyházi rituálé, az emlékezés és a közösen ejtett könnyek. A fogadáson pedig, ahol szomjunkat oltottuk, testünket tápláltuk és vadidegenekkel kerülünk bensőséges kapcsolatba Paulról beszélgetve, tovább mélyült ez a tartalom.

De csak amikor két hónappal Paul halála után megkaptam ezeket az oldalakat, melyeket most Önök is a kezükben tartanak, éreztem végre úgy, hogy megismertem őt, még jobban is, mintha abban a szerencsés helyzetben lettem volna, hogy a barátjának mondhatom magam. Miután elolvastam a könyvet, melyet Önök is hamarosan elolvasnak majd, bevallom, nem találtam szavakat: az őszinteség és igazság, ami Paul írásából süt, teljesen lenyűgözött.

Készüljenek fel. Üljenek le. Figyeljék meg, milyen a bátorság hangja. Hogy milyen bátorság kell ahhoz, hogy így felfedje magát az ember. De mindenekfelett figyeljék meg, hogyan élhet tovább egy ember a szavai által, hogyan befolyásolhatja alapvetően mások életét azután is, hogy távozott. Ebben a minden összhangot nélkülöző világban, ahol olyan sokszor temetkezünk

a képernyőkbe, tekintetünket a kezünkben rezgő négyszögletes tárgyakra tapasztva, figyelmünket tiszavirág-életű dolgokra fordítva, meg kell állnunk és meg kell tapasztalnunk a párbeszédet fiatalon elhunyt, de emlékeinkben örökké és kortalanul élő kollégámmal. Hallgassák meg Pault. A szavai között húzódo csendben pedig figyeljék meg, milyen mondanivalójuk van cserébe. Ebben rejlik Paul üzenete. Én megértetem, és remélem, Önök is megtapasztalják. Ez egy igazi adomány. Nem is állok tovább az útjába.

TARTALOM

<i>Előszó – Abraham Verghese</i>	11
Prológus	25
Első rész:	
Jó egészségben nekikezdek	41
Második rész:	
Nem hagyom abba holtig	153
<i>Epilógus – Lucy Kalanithi</i>	247
Köszönetnyilvánítás	275

ELILLANÓ
LÉLEKZET

PROLÓGUS

*„Webster a halál megszállottja volt
S látta a bőr alatt a koponyát;
És föld alatt a mell nélkül hanyattdülők
Ajak nélküli vigyorát.”*

T. S. Eliot: A halhatatlanság suttogásai²

Átlapoztam a CT-felvételeket, a diagnózis egyértelmű volt: a tüdőt megszámlálhatatlan tumor homályosította el, a gerinc eldeformálódott, a máj egyik lebenye ki sem látszott a foltok alól. Rák, méghozzá szétterjedt. Idegsebész rezidensképzésem utolsó évébe léptem épp, az elmúlt hat évben számos ilyen CT-eredményt

vizsgáltam meg abban a reményben, hogy találok valamilyen lehetőséget, ami segíthet a páciensnek. De ezúttal más volt a helyzet: a saját CT-felvételeimet tartottam a kezemben.

Nem a radiológián voltam műtősingben és fehér köpenyben, hanem a betegek által viselt kórházi köpeny volt rajtam, a karomból infúziós cső lógott ki, és a nővér által otthagytott számítógépen elemeztük a képeket belgyógyász feleségemmel, Lucyval. Még egyszer figyelmesen végigmentem az egészen, a tüdön, a csontokon, a májon, fentről lefelé, balról jobbra, előlről hátra haladva, pont, ahogyan tanultam, hátha találok valamit, ami megváltoztatja a diagnózist.

Egymás mellé feküdtünk a kórházi ágyra.

– Gondolod, hogy van rá bármi esély, hogy valami más? – kérdezte Lucy csendesen, mintha felmondaná a szöveget.

– Nincs.

Szorosan összeölelkeztünk, mint a fiatal szerelmesek. Az elmúlt évben mindketten gyanítottuk, de magunk előtt sem mertük bevallani, nemhogy megvitatni, hogy rák burjánzik bennem.

Hat hónappal korábban kezdődött. Nagyon lefogytam, és kínzó hátfájdalmak gyötörtek. Reggelente, öltözködéskor az övemet először egy, majd két lyukkal kellett szorosabbra húzni. Elmentem a házi orvosomhoz, akit még a Stanfordinál ismertem. Szintén idegsebész rezidens fivéré, aki nem vett tudomást egy vírusos fertőzés tüneteiről, hirtelen veszítette el, s emiatt anyai gondoskodással örködött az egészségem felett. Mikor azonban odaértem, egy másik házi orvos várt az irodájában, az osztálytársam szülési szabadságon volt.

Vékony, kék betegköpenyben fekvő a hideg vizsgálóasztalon leírtam neki a tüneteimet.

– Persze, ha ez egy vizsgakérdés lenne – harmincöt éves beteg ok nélküli súlyvesztéssel és váratlanul jelentkező hátfájdalommal – akkor rögtön rávágnám, hogy rák. De az is lehet, hogy csak túl keményen dolgozom. Nem tudom. De szeretnék egy MRI-t csináltatni a biztonság kedvéért.

– Szerintem kezdjünk egy röntgennel – felelte a házi orvos.

Az MRI drága, főleg egy sima hátfájás miatt, és az egészségügyben mostanában igencsak felkapott téma

lett a felesleges képalkotó eljárások költségessége. Ám aszerint is meg kell vizsgálni egy ilyen felvétel értékét, hogy mit keresünk, mert például a röntgen szinte soha nem mutatja ki a rákot. Mégis, a legtöbb orvos szerint szentségtörés rögtön az elején MRI-re küldeni a beteget.

– A röntgen nem ad tökéletes képet, de észszerű lenne azzal kezdeni – jegyezte meg a háziorvos is.

– Rendben, akkor mi lenne, ha funkcionális nyaki gerincröntgent kérnénk? Még az isthmicus csigolyacsúszás is egy reális diagnózis lehet.

Láttam a tükörben, ahogy a doki rákeres a Google-ban.

– Fáradásos törés a csigolyáívben, ami az emberek kb. 5%-át érinti és gyakori oka a fiatalkori hátfájásnak – tettem hozzá.

– OK, akkor legyen az.

– Köszönöm.

Miért voltam olyan határozott az orvosi köpenyben és olyan meghunyászkodó a betegköpenyben? Igazság szerint többet tudtam a hátfájásról, mint a háziorvos – idegsebészi képzésem fele a gerinc elváltozásairól szólt. De talán *tényleg* csak csigolyaelcsúszásról volt szó. A fiatal felnőttek jelentős százalékát érinti. De gerincrák

a harmincas éveimben? Nem lehet több az esélye, mint egy a tízezerhez. Még ha százszor gyakoribb lenne is, még mindig kevésbé lenne valószínű, mint a csigolyaelcsúszás. Talán csak túlreagáltam az egészet.

A röntgen semmit nem mutatott ki. A kemény munkának és az öregedő szervezetnek tudtuk be a tüneteket, megbeszéltünk egy kontrollidőpontot, én pedig visszamentem befejezni az aznapi utolsó esetemet. A súlycsökkenés lelassult és a hátfájás is elviselhető lett. Fájdalomcsillapítókon éltem, az egészséges mértéket betartva, így végig tudtam csinálni a napokat, és – gondoltam – végül is nincs már olyan sok hátra ezekből az embert próbáló, tizennégy órás munkanapokból. Az orvostanhallgatótól idegsebész professzorig vezető utam a végéhez közeledett: tízévnyi kitartó képzés után biztos voltam benne, hogy fél lábon állva is kibírom a rezidensképzés hátralévő tizenöt hónapját. Az elmúlt időszakban kivívtam feletteseim megbecsülését, értékes országos díjakat nyertem, és már több neves klinika is megkeresett állásajánlással. A stanfordi igazgatóm is behívatott:

– Paul, szerintem te leszel az egyes számú befutó bármilyen állásnál, amit megpályázol. Szeretném,

hogy tudj róla, hogy lesz új pozíció itt is, amire olyan embert keresünk, mint te. Semmi sem fix még természetesen, de ezt érdemes megfontolnod.

Harminchat éves koromra felértem a csúcsra, és láttam magam előtt elterülni az Ígéret földjét, Gileádtól Jerikóig és a Földközi-tengerig. A tengeren láttam a vitorlást is, amelyen majd Lucyval és leendő gyermekeinkkel hétvégente kiruccanunk. Láttam magam előtt, ahogy a hátamban lévő feszültség kienged, amint a munkahelyi teendőim lazulnak és az életem normálisabb kerékvágásba kerül. És végre közel volt már az is, hogy olyan férj lehessenek, amelyet Lucynak ígértem.

Aztán hetekkel később súlyos mellkasi fájdalmak törtek rám. Talán nekimentem valaminek a kórházban? Vagy megrepedt a bordám? Éjjelente időnként arra riadtam fel, hogy folyik rólam az izzadság, még a lepedő is átázott alattam. Megint elkezdtem fogyni, ezúttal gyorsabban: 79 kg-ról 65-re. Állandóan köhögtem. Nem maradt túl sok kétely. Egy szombat délután a San Fransisco-i Dolores parkban heverészünk a napsütésben, Lucy nővérével volt találkozónk. Lucy a telefonomra pillantott, ahol a kijelzőn egy

orvosi adatbázis keresési eredménye villogott: „rák gyakorisága a harminc-negyven éves korosztálynál”.

– Most komolyan? Nem tudtam, hogy tényleg aggódsz emiatt.

Nem reagáltam. Nem tudtam, mit mondjak.

– Nem akarsz róla beszélgetni? – kérdezte Lucy.

Feszült volt, mert ő maga is aggódott, és mert nem beszéltem vele erről. Ígértem neki egy életet, ám egy másikat kapott.

– Elmondanád, miért nem engedsz közel magadhoz?

Kikapcsoltam a telefonomat.

– Gyere, fagyizzunk egyet – mondtam.

A következő hétvégére New Yorkba készültünk, hogy meglátogassunk néhány régi egyetemi barátot. Talán egy kiadós alvás és néhány koktél segít majd újra egymásra találnunk és kieresztenünk a fáradt gőzt.

De Lucynak más terve volt:

– Nem megyek veled New Yorkba – jelentette be néhány nappal az út előtt. Azt tervezte, hogy egy hétre elköltözik, időre volt szüksége, hogy a házasságunkon

gondolkodjon. Nyugodt hangon beszélt, ami csak felerősítette a bennem tomboló érzéseket:

– Micsoda? Ne csináld!

– Nagyon szeretlek, ezért is olyan zavaros ez – mondta Lucy. – De attól félek, hogy nem ugyanazt akarjuk ettől a kapcsolattól. Úgy érzem, mintha csak félig kapcsolódnánk egymáshoz. Tudni szeretném, mi foglalkoztat téged, nem csak véletlenül rájönni. Mikor arról beszélek, hogy elszigetelve érzem magam, nem úgy tűnik, mintha számodra ez probléma lenne. Nekem másra van szükségem.

– Minden rendben lesz. Ez csak a rezidensképzés miatt van.

Tényleg ilyen rossz volt a helyzet? Az idegsebészi képzés, ami az egyik legszigorúbb és legmagasabb elvárásokat támasztó orvosi szakosodás, kétségtelenül megviselte a házasságunkat. Sokszor jöttem haza éjjel, mikor Lucy már aludt, én pedig kimerülten, a nappali padlóján zuhantam álomba, és legalább ilyen sokszor mentem el olyan korán reggel, hogy még sötét volt, és Lucy még aludt. De most voltunk karrierünk legfontosabb szakaszában, a legtöbb klinika mindkettőnket akart: engem idegsebészként, Lucyt belgyógyászként.

Már túljutottunk az út legnehezebb részén. Nem beszéltük ezt már meg vagy tucatszor? Nem érti Lucy, hogy ez a lehető legrosszabb idő arra, hogy mindent borítson? Nem látja, hogy már csak egy év van hátra a rezidensképzésből, hogy szeretem, és hogy milyen közel vagyunk ahhoz az élethez, melyet elképzeltünk magunknak?

– Ha csak a rezidensképzés miatt lenne, túlélném – mondta erre. – Eddig is kibírtuk. De mi van, ha nem csak az? Tényleg úgy gondolod, hogy minden jobb lesz, ha majd végzett idegsebész professzor leszel?

Felajánlottam, hogy lemondok az utat, nyitottabb leszek, belementem, hogy menjünk el párterápiára, amit pár hónapja már javasolt, de Lucy ragaszkodott hozzá, hogy időre van szüksége, mégpedig egyedül. Ezen a ponton zavarodottságom homálya feloszlott, kemény dacot hagyva maga után. Rendben, gondoltam. Ha tényleg elmegy, úgy veszem, hogy vége a kapcsolatunknak. Ha kiderül, hogy rákos vagyok, nem mondom meg neki, hadd élje az életét, ahogy akarja.

A New York-i út előtt még bezúfoltam magamnak néhány vizsgálatot, hogy kizárjak néhány, a fiatalok körében is gyakori rákfajtát (Hererák? Nem. Bőrrák?

Nem. Leukémia? Nem.). Az idegsebészeti osztály most is pörgött, mint mindig. A csütörtök éjjel lassan péntek hajnalba fordult, és én már harminchat órája folyamatosan bent voltam a műtőben, komplex operációk egész sorát végezve: óriási értágulatok, intracerebrális artériás bypass műtétek, érrendszeri rendellenességek. Magamban hálát rebegtem, mikor bejött a szakorvos, és pár percig egy falnak döntve pihentethettem a hátamat. Csak a kórházból hazainduláskor jutott időm mellkasröntgent csináltatni. Úgy voltam vele, hogy ha rákom van, akkor ki tudja, látom-e még a barátaimat, ha pedig nincs, akkor miért mondanám le a programot?

Hazarohantam a táskáimért, és Lucy kivitt a repterre. Elmondta, hogy időpontot foglalt párterápiára. Mielőtt felszálltam volna a gépre, küldtem neki egy sms-t: „Bárcsak itt lennél”.

Pár perc múlva jött a válasz: „Szeretlek. Itt leszek, amikor visszajössz”.

A hátam borzasztóan elgémberedett a repülőút alatt, és mire a Grand Central pályaudvarra értem, hogy vonatra szálljak barátaim otthona felé, a testem kis híján szétszakadt a fájdalomtól. Az elmúlt hónapokban váltakozó intenzitású hátfájdalmakat éltem

át, az egyszerűen ignorálhatótól odáig, hogy inkább meg sem szólaltam, hanem szorosán az ajkamba haraptam, nehogy észrevegyék a kínlódásomat, de az is előfordult, hogy a földön fetrengtem, ordítva a fájdalomtól. Ez a mostani ennek a skálának a rosszabb vége felé helyezkedett el. Lefeküdtem a váróterem egy kemény padjára, éreztem, ahogy összerándulnak az izmaim, légzőgyakorlatokkal próbáltam kordában tartani a fájdalmat – a fájdalomcsillapító itt mit sem ért –, és egyenként felidéztem görcsbe álló izmaim nevét, hogy visszatartsam a könnyeimet: gerincegyenesítő izom, rombuszizom, széles hátizom, piriformis izom...

Egy biztonsági őr közeledett felém:

– Uram, itt nem feket le.

– Elnézést – nyögtem –, de nagyon fáj a hátam.

– Akkor sem feket itt le.

Elnézést, de rákban haldoklom.

A szavak ott voltak a nyelvem hegyén – de mi van, ha mégsem? Talán minden hátfájós ezzel él együtt. Olyan sokat tudtam a hátfájásról – az anatómiájáról, a fiziológiájáról, a különféle szavakról, melyekkel a páciensek jellemezni szokták a fájdalom típusait –, csak épp azt nem tudtam, milyen *érzés*. Talán pont

ilyen. Talán. Vagy talán csak nem akartam ördögöt festeni a falra. Talán csak nem akartam hangosan kimondani a *rák* szót.

Összeszedtem magam és elbotorkáltam a vonatához.

Cold Spring Manhattantól 80 km-re, északra fekszik a Hudson folyó mentén. Késő délután volt, mire odaértem, tucatnyi régi, közeli barátom üdvözölt, vidám köszöntésükbe boldog kisgyerekek zsvajva vegyült. Öleléseiktől jéghideg fájdalom sugárzott ki a kezembe.

– És Lucy?

– Váratlanul közbeszólt a munka. Totál last minute.

– De kár!

– Figyelj, nem baj, ha lepakolom a táskáimat, és pihenek egy kicsit?

Reméltem, hogy néhány nyugodt, tisztességes alvással és pihenéssel töltött, műtőn kívüli nap, vagyis a normális élet megízlelése visszaszorítja a tüneteimet normál hátfájássá és fáradtsággá. De egy vagy két nap után világossá vált, hogy nincs javulás.

Átaludtam a reggelit, ebédnél pedig étvágy nélkül bámultam az ínycsiklandó finomságokat. Vacsorára

megint kimerültem, alig álltam a lábamon. Néha olvastam a gyerekeknek, de legtöbbször ugrálva és kiabálva játszottak rajtam és körülöttem. („Gyerekek, Paul bácsinak pihennie kell. Miért nem játszatok inkább amott?”) Eszembe jutott egy tizenöt évvel korábbi eset, mikor szabadnapos táborfelügyelőként Észak-Kaliforniában ücsörögtem egy tóparton, egy csapat felhőtlenül szórakozó gyerek között, akik engem használtak akadályként a „Keresd a zászlót” nevű szövevényes játékban, miközben én egy „Halál és filozófia” című könyvet olvastam. Magamban jót nevettem a szituáció képtelenségén: adva egy húszéves fiatal, csodálatos természeti környezetben – fák, tó, hegyek, csiripelő madarak –, aki önfelelt négyévesek féktelen visongása közepette is képes egy kicsi, fekete, halálról szóló könyvbe temetkezni. Csak most, ebben a percben döbbsentem rá a párhuzamokra: a Tahoe-tó helyett itt volt a Hudson folyó, nem idegen gyerekek vettek körbe, hanem a barátaiméi, és nem egy könyv választott el attól, hogy élvezzem a körülöttem lévő életet, hanem a saját, haldokló testem.

A harmadik este beszéltem Mike-kal, a vendéglátónkkal, hogy nem maradok tovább, másnap hazamegyek.

– Nem nézel ki valami fényesen. Minden oké? – kérdezte Mike.

– Szerezzünk egy pohár whisky-t, aztán ülünk le. A kandalló elé telepedve először mondtam ki hangosan:

– Mike, azt hiszem, rákos vagyok. És nem hinném, hogy jóindulatú.

– Hű, gondolom, ez most nem valami agyafúrt beugratós trükk.

– Nem.

Mike habozott: – Nem igazán tudom, mit is kérdezzek.

– Hát, először is el kell mondanom, hogy nem tudom biztosan, hogy rák-e, de eléggé valószínű, sok tünet utal rá. Azért is megyek haza holnap, hogy tisztázzam. Remélhetőleg tévedek.

Mike felajánlotta, hogy gondoskodik a csomagomról, feladja postán, hogy ne kelljen cipekednem. Másnap korán reggel kivitt a reptérre, és hat órával később már San Fransiscóban voltam. Ahogy leszálltam a gépről, csörgött a telefonom. A háziorvosom volt a mellkasröntgen eredményével: a tüdőm nem volt tiszta, hanem olyanformán homályosodott el, mint

amikor fényképezéskor nem találjuk el a fókuszt. Azt mondta, nem biztos benne, hogy ez mire utalhat.

Pedig nagyon valószínű, hogy tudta.

Én tudtam.

Lucy kijött elém a reptérre, de vártam a hírrel, míg hazaértünk. A kanapén ülve meséltem el neki, mit mutatott a röntgen, és Lucy is rögtön megértette, mit jelent ez. Fejét a vállamra hajtotta, és megszűnt a közöttünk lévő távolság.

– Szükségem van rád – suttoztam.

– Sosem hagylak el.

Felhívtuk az egyik közeli barátunkat, aki idegsebész szakorvos volt a kórházban, és kértük, hogy fektessen be.

Megkaptam a műanyag karszalagot, amit minden páciens visel, felvettem a jól ismert halványkék betegköpenyt, elsétáltam az ápolók mellett, akiket névről ismertem, és helyet kaptam az egyik kórteremben, ahol a korábbi évek alatt páciensek százait kezeltem. Ebben a szobában ültem és magyaráztam nekik végzetes diagnózisukat vagy bonyolult műtétek részleteit; ebben a szobában tudattam velük, hogy felgyógyultak, és láttam, ahogy a boldogság előnti az arcukat; ebben

a szobában nyilvánítottam őket halottnak. Ezeken a székeken ültem, ebben a mosdókagylóban mostam kezet, ide, erre a táblára kapartam instrukciókat, és itt cseréltem a naptárat. A végső kimerültség perceiben még vágytam is rá, hogy lefekhessek ebbe az ágyba és aludhassak. Most pedig benne feküdtem, teljesen éberem.

Egy fiatal nővér, akit eddig nem láttam, bedugta a fejét:

– Az orvos mindjárt itt lesz.

És ezzel a jövő, amit elterveztem, aminek a küszöbén álltam, ami több évtized kitartó munkájának gyümölcse lett volna, semmivé foszlott.